

VAD

Biafra

**HÄNDE
SEN?**

Maldiverna

Kurdistan

Tord Wallström:

Vad hände sen?

För omkring femtio år sen skrev jag i en följd tre böcker (av fler än tjugo), som kanske är mina viktigaste i så måtto att de kom att väcka opinion och påverka utvecklingen internationellt. Det var *Biafra*, 1968; *Drömmen om en ö – En resa till Maldiverna*, 1973 och 1983; och *Bergen är våra enda vänner – Ett reportage från Kurdistan*, 1975.

Sedan dess har jag särskilt följt utvecklingen i dessa länder och skall här berätta något om vad som skett.

BIAFRA

Republiken Biafra, som omfattade hela Nigerias Östregion, utropades av militär guvernören, överstelöjtnant (senare general) Odumegwu Ojukwu den 30 maj 1967. Detta skedde på uppmaning av en enhällig rådsförsamling i Enugu,

Nigeria var då uppdelat i fyra regioner: Nord, Väst, Mellanväst (tillkom 1963) och Öst. De dominerande folken är hausa-fulani, yoruba och igbo. Men dessutom finns omkring 500 etniska minoritetsgrupper med egna språk. Officiellt språk är engelska.

Den federala militärregimen i Lagos utlyste en blockad av Biafra och gick den 6 juli till anfall från norr.

Biafraledaren Odumegwu Ojukwu.

Biafraledaren Chukwuemeka Odumegwu Ojukwu (1933-2011) var född i Zungero, Nordnigeria. Hans far Sir Louis Odumegwu Ojukwu (adlad av drottning Elizabeth II) var en av Nigerias rikaste män, han ägde ett väldigt affärsimperium, som sträckte sig utanför Nigeria och innefattade jordbruk, gruvdrift, transportbolag och banker. Sonen Emeka, som han kallades, fick bästa möjliga utbildning, först i Lagos och därefter i England, bland annat vid universitetet i Oxford, där han tog en magisterexamen i historia. Senare utbildades han på den berömda officersskolan Sandhurst.

Den nigerianska militärregimens chef, Yakubu Gowon (född 1934), hade en helt annan bakgrund. Han tillhörde minoritetsfolket ngas, hans far var kristen missionär och han växte upp i Zaria, Nordnigeria. Också han studerade vid Sandhurst. Efter en militärkupp 1966 utsågs han till Nigerias statsöverhuvud.

Vissa bedömare menar att Biafrakriget i själva verket var en personlig vendetta mellan dessa båda, men så var det inte. Den främsta orsaken till kriget var de pogromer som i mitten av 1966 utbröt i Nordnigeria. Upp till 50 000 igboer och andra från Öst – affärsmän, företagare, tjänstemän, kvinnor och barn – mördades då, hundratusentals skadades eller lemlästades och närmare en miljon flydde till sitt hemland Östnigeria. Massakrerna hade initierats av armén.

Massmorden utlöste givetvis krav på en utbrytning av Östnigeria. Ojukwu, som då var regionens militär guvernör, sökte andra möjligheter och lade vid en konferens i Aburi, Ghana, fram en plan som accepterades av den nigerianska delegationen. Men överenskommelsen bröts av Gowon (som inte tycktes förstå skillnaden mellan en ”federation”, där den federala regeringen bestämmer över staterna, och en ”konfederation”, där den federala regeringen är underordnad staterna). Kriget blev därigenom oundvikligt.

Efter det nigerianska anfallet föll den biafranska universitetsstaden Nsukka snabbt och den nigerianska armén, som dominerades av den muslimska Nordregionen, närmade sig huvudstaden Enugu.

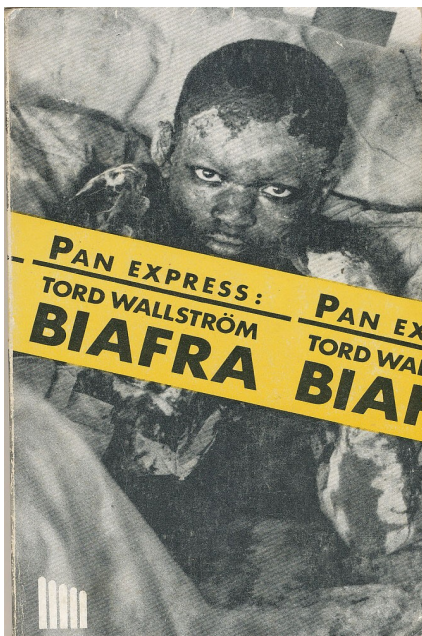
I det läget gick den biafranska armén till en häpnadsväckande offensiv västerut över Nigerfloden, erövrade så gott som utan strid större delen av Mellanvästregionen, inklusive huvudstaden Benin, och närmade sig Lagos. De såg sig som ”befriare” och utropade den ytterst kortlivade Republiken Benin. Nigerianerna måste nu avbryta anfallet i norr och flytta trupperna till Mellanväst, där biafranerna av övermakten tvingades till reträtt och räddade sig tillbaka över Niger vid Onitsha, där förföljarna stoppades efter att ha begått de första av många brutala massakrer på tusentals helt oskyldiga bybor.

Den biafranska invasionen av Midwest leddes av Victor Banjo (1930-1967), en yorubaofficer som Ojukwu hade släppt fri från ett militärfängelse i Östregionen och utnämnt till överste. Då Banjo kom tillbaka till Enugu från Mellanväst anklagades han för förräderi och avrättades den 22 september tillsammans med några andra officerare. Han hade nonchalerat Ojukwus order.

Enugu föll i oktober 1967. Ojukwu flyttade sin huvudstad till Umuahia som i april 1969 intogs av Nigeria. Biafras sista huvudstad blev Owerri, som också föll men återtog i en biafransk motoffensiv.

Republiken omringades av nigerianerna och var blockerad då jag i maj 1968 landade i Umuahia med en Superconstellation från Lissabon, lastad med stora lårar med vapen och ammunition. Jag gjorde en del dramatiska reportage vid fronterna. Jag kunde röra mig helt fritt och intervjuade både civila och militärer. Jag följde bland annat med en biafransk patrull med trädstamskanot i Nigerdeltat, där hårda strider pågick. Men det som gjorde starkast intryck på mig var svälten, som främst drabbade barnen och kvinnorna – bilderna av offren lämnar mig aldrig.

Då jag flög hem med reguljärflyg från São Tomé via Luanda, Angola, där det också pågick ett krig, skrev jag en rapport om det jag sett till Svenska Röda korset och postade den på Arlanda. Expressen och Sveriges radio mötte mig på flygplatsen och gjorde intervjuer. Jag var djupt skakad av det jag upplevt. I vår lägenhet på den italienska Adriakusten skrev jag sen boken *Biafra*, som snabbproducerades av Norstedts förlag (och gav mig Stora Journalistpriset).

Så kom luftbroarna i gång, en av historiens största humanitära insatser (endast överträffad av luftbron till Berlin 1948-49, som dock var en statlig militär insats). Jag tror att mina och många andra journalisters reportage och bilder om svälten kom att påverka denna unika medmänskliga aktion. Den förlängde naturligtvis kriget och var ett hinder för den nigerianska utsvaltningstaktiken. Men hjälpflygningarna kunde endast ta in omkring tio procent av den proviant som behövdes och svälten fortsatte.

Den nigerianska ledningen betraktade svältblockaden som en legitim krigsinsats. Den legendariske, men också kontroversielle, befälhavaren Benjamin Adekunle (1936-2014), kallad "Black Scorpion", uttryckte det så här: "Hjälpen till Biafra är bara missriktat struntprat... Om barn måste dö

först är det tråkigt, bara tråkigt.” (Adekunle hade lett erövringen av hamnstaden Port Harcourt.)

Trots effektiva motoffensiver kunde biafranerna inte hindra att deras område successivt blev allt mindre. Hjälpflygplanen landade på Ulifältet, som med biafransk effektivitet byggts på en vägraksträcka. Det bombades regelbundet av nigerianska plan men hjälpflygningarna skedde nattetid, då Uli räknades som en av världens mest trafikerade flygplatser.

Jag var nära vän med Åke Kastlund (sedermera biskop i Strängnäs), som var en av organisatörerna för Joint Church Aid, där kyrkliga hjälporganisationer, både lutherska och katolska, ingick. Också Röda korset startade en luftbro. Ett av deras plan sköts ner av nigerianerna i juni 1969. Röda korset flög från Fernando Poo, kyrkorna från São Tomé.

En typisk bild av Carl-Gustaf von Rosen. Den togs sent på natten i djungelbasen efter MFI-planens andra attack och han var dödstrött.

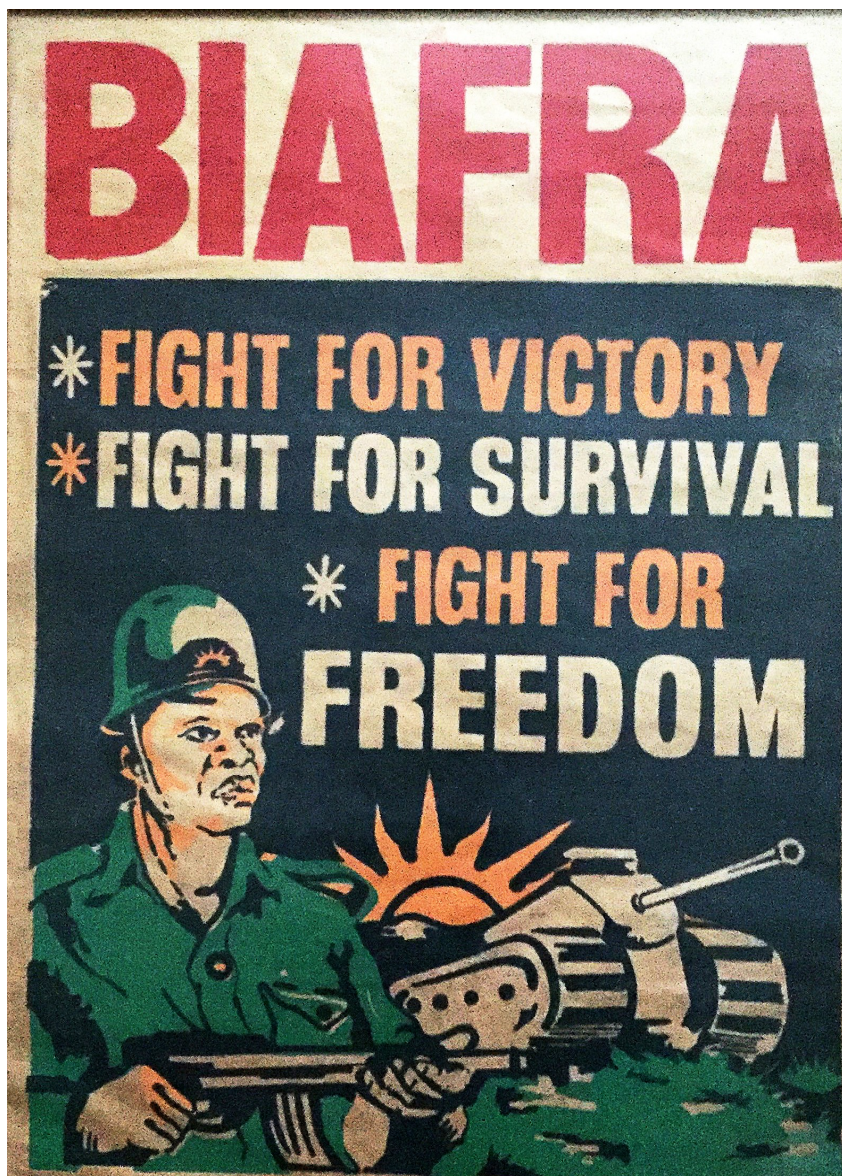
Och så ingrep Carl Gustaf von Rosen med raketutrustade, enmotoriga MFI-plan, kallade ”Biafran babies”, konstruerade och byggda i Malmö (och på licens i Tyskland). Jag flög till Uli med ett av kyrkornas hjälpplan och mötte von Rosen mitt i natten i djungelbasen efter den andra attacken.

Trots kriget och blockaden var Republiken Biafra ett förvånansvärt välorganiserat samhälle. En centralbank gav ut biafransk valuta. Man hade givetvis också egna frimärken. En flagga, som blev känd över hela världen – den gula uppstigande solen mot en bakgrund av tre horisontella fält: rött, svart och grönt. Och en nationalsång med en text, som bygger på ett poem av Nigerias förste president, Nnamdi Azikiwe. Musiken är Jean Sibelius' "Finlandia", som valdes av Ojukwu med åberopande av de nordiska ländernas motstånd mot utländskt herravälde

Ett primitivt, men fullt funktionsdugligt luftvärnsartilleri.

RAP, Biafran Research and Production, utvecklade inte bara en genial metod att raffinera råolja utan också flera typer av vapen. Det mest fruktade biafranska vapnet var en bomb, kallad "Ogbunigwe", som satte skräck i de nigerianska soldaterna. Biafranerna gjorde också om Range Rovers till raketbeväpnade pansarvagnar.

Men läget blev till slut ohållbart. Efter tre års krig var de biafranska soldaterna utmattade och även de höll på att svälta ihjäl. De hade dessutom så gott som slut på ammunition. Den nigerianska offensiven närmade sig Ulifältet. I januari 1970 flydde Biafraledaren Ojukwu till Elfenbenskusten där hans vän president Felix Houphouët-Boigny (1905-1993) beviljat honom asyl. Han överlämnade styret till generalstabschefen Philip Effiong (1925-2003), en ärlig och helt okorrumpad man, som efter ett par dagar undertecknade Biafras kapitulation och därigenom räddade några tusen människoliv.

Jag hade alltsedan min första resa till Biafra ägnat mig åt Svenska Biafrakommittén (bildad på initiativ av Thomas Hammarberg), där jag en tid var ordförande. Jag deltog i debatter, skrev artiklar, ställde upp för intervjuer och så vidare. Carl Gustaf von Rosen och jag var med på en utfrågning i TV, ledd av ”skjutjärnsjournalisten” Herbert Söderström. Den var arrangerad som en rättegång och jag tror att vi klarade oss ganska bra. Vi hade ständigt samarbete med Biafrakommittéer i andra länder.

Efter sammanbrottet hade jag en tid brevkontakt med Ojukwu i hans exil, som bröts efter tretton år. Efter sin död 2011 hyllades han som en hjälte. Med tanke på hans nesliga flykt, flera strategiska misstag och hans vägran att ge upp trots att krigssituationen blivit katastrofal – och därigenom bidrog till att ytterligare många tusen människor, de alla flesta barn, dog av svält – är han dock knappast värd den gloria han har begåvats med. Men var han demokrat? Ja, med undantag för en del episoder av maktfullkomlighet. Något annat skulle inte heller ha varit möjligt eftersom igbofolket (enligt Chinua Achebe) är ett mycket demokratiskt folk, vilket hänger samman med deras gamla kultur.

Resultatet av trettio månader av krig var omkring tre miljoner döda, ungefär tjugo procent av Biafras befolkning. De flesta var barn. Det var ett av historiens blodigaste inbördeskrig.

Efter kapitulationen hade vi befarat ett fortsatt folkmord i Biafra, som nu ockuperades av hårdföra nigerianska trupper. Men Gowon insåg förmodligen att Nigeria inte kunde klara sig utan igboer. Biafra stängdes dock för utländska journalister och inte mycket rapporterades därifrån. Eftersom hjälpflygningarna nu förbjudits tilltog svälten. Folk levde i psykiskt limbo och det dröjde många år innan den del av befolkningen som överlevt kunde återhämta sig. Jag hjälpte min vän Nonyem att ta sig till USA, där hon försvann, och hade inga andra kontakter i Biafra.

Då vi bodde på Irland hade jag en lång brevväxling om Biafra med den nigerianske författaren Ken Saro-Wiwa, som skrivit *On a Darkling Plain – An account of the Nigerian Civil War*. Han var ogoni, en folkgrupp i Nigerdeltat, och kämpade för deras rättigheter. Deltat hade redan då genom oljeindustrin drabbats av en av världens värsta miljökatastrofer. Brevväxlingen, (som jag publicerade i *Vi på Jorden*, 1993), upphörde då Saro-Wiwa 1995 hängdes tillsammans med åtta andra aktivister, något som vållade en stark internationell opinion. Saro-Wiwa var kritisk mot Ojukwu och Biafra, som han bland annat ansåg skulle förvärra situationen för minoritetsfolken, ett tiotal. Ett par gerillagrupper i Nigerdeltat fortsätter att attackera och sabotera oljeanläggningar och oljeproduktionen sjunker.

Omedelbart efter kapitulationen delade Gowonregimen upp Nigeria i tolv stater i stället för de fyra regionerna (det är nu 36 stater). De rikaste oljekällorna finns i "Rivers State" längst ute i deltat, ijawfolkets hemland med den stora hamnstaden Port Harcourt (som tidigare dominerades av igboer) och ön Bonny. 1969 "nationaliserades" de viktigaste oljekällorna i minoritetsområdena och den federala regeringen tog hand om alla vinster. Under oljeboomen, då oljepriserna steg i skyn, översvämmades Nigeria av "petrodollars" och Gowon proklamerade att Nigeria hade mera pengar än man kunde göra av med. Det blev ett helt osannolikt slöseri – miljoner försvann i fickorna på de styrande militärerna och giriga affärsmän, medan större delen av befolkningen fortfarande levde i fattigdom. Kontrakt skrevs med utländska firmor om storstatliga projekt, som ofta bara existerade på papperen och aldrig blev klara. "En ny era av dekadens och tillbakagång föddes. Den fortsätter ännu i dag" (Chinua Achebe).

Gowon var populär efter segern över Biafra, men då oljepriserna föll och statens kassa var tömd vände hans berömmelse till missnöje. I juli 1975 avsattes han i en oblodig militärkupp och fick asyl i England, där han hade många vänner, bland dem drottning Elizabeth som hade fallit för hans odiskutabla charm. Nigerias historia av skakiga civila regimer, ett otal militärkupper och etniska blodbad har fortsatt sedan dess. Så har också korruptionen. Enligt världsbanken har 400 miljarder dollars snattats ur statskassan. Det sägs vara lika mycket som Sveriges och Norges sammanlagda bruttonationalprodukt under ett år.

I Biafra var igbo-folket (också stavat "ibo") nu hårt ansatt. Det var livsfarligt att tala om Biafra och den biafranska flaggan med den uppstigande solen var förbjuden. Vid spontana demonstrationer ingrep

nigeriansk polis och militär med våld och många dödades. Ändå bildades underjordiska oppositionsgrupper.

2006 kom Chimananda Ngozi Adichies (född 1977) *Half a Yellow Sun* (på svenska *En halv gul sol*), en lysande roman om Biafrakriget, byggd på hennes släktingars berättelser. (I ett avsnitt förekommer där Carl Gustaf von Rosen.) 2013 kom Chinua Achebes (1930-2013) *There Was a Country – A personal history of Biafra*. Chinua Achebe, som dog i USA strax efter det att hans bok om Biafra utkommit, var en av Afrikas främsta och mest lästa författare och hans sista bok är den litterärt och faktamässigt bästa skildringen av kriget. Han tjänstgjorde som inofficiell diplomat i den biafranska regeringen och var då även i Sverige. (Också Achebe nämner von Rosens insats.) Båda dessa böcker hade stor betydelse för de unga biafraner, som inte själva upplevt kriget. Många i den yngre generationen hade knappt hört talas om det eftersom det inte fanns med i de nigerianska historieböckerna och deras föräldrar aldrig berättade om det. Många yngre hade också emigrerat.

2009 utkom i Nigeria flygkapten August Okpes bok *The Last Flight*, som innehåller en detaljerad beskrivning av MFI-planens attacker.

Biafraner är nu spridda över hela världen och många (förmodligen ett par tusen) bor i Sverige. Det finns åtminstone två rörelser, som arbetar för ett återupprättande av republiken Biafra: *Movement for the Actualization of the Sovereign State of Biafra (MASSOB)* och *Indigenous People of Biafra (IPOB)*. Från London sänder *Radio Biafra* globalt över hela världen via Internet. Men många igboaktivister och helt oskyldiga civila har fängslats eller dödats i sitt ockuperade hemland. Nnamdi Kanu, ordförande i IPOB och chef för Radio Biafra, sitter fängslad sedan oktober 2015.

Sedan kriget har Nigerias befolkning mer än tredubblats, till 186 miljoner, och kommer inom några år att ha fyrdubblats. Från det muslimska norra Nigeria har trycket mot den övervägande kristna södern ökat med en total islamisering och införandet av ett kalifat med brutala sharialagar i hela landet som mål. Trots bistånd från grannländerna Tchad, Niger och Kamerun har den nigerianska armén inte lyckats krossa Boko Haram-terroristerna (som samarbetar med Islamska staten men är om möjligt ännu mer barbariska). Större delen av de 276 skolflickor som 2014 kidnappades av Boko Haram är fortfarande fångna. (Boko Haram är hausa och betyder ungefär ”västerländsk utbildning är religiöst förbjuden”.)

Den pensionerade generalmajoren och tidigare kuppmakaren Muhammadu Buhari (född 1940), som valdes till president 2015, har

visserligen nu talat för religionsfrihet i landet men yrkade bara något år före sitt tillträde på en islamisering med sharialagar i hela Nigeria. Under kriget var han en av dem som organiserade svältblockaden och i Biafra hatas han. (Jag använder medvetet beteckningen "Biafra", vilket är fel eftersom något sådant område inte längre finns. Det korrekta är "sydöstra Nigeria".) Regionen har hittills förskonats från svåra terrordåd men märker en infiltration av Boko Haram.

Mycket tyder på att jättelandet Nigeria, denna koloniala konstruktion, går mot ett sönderfall. Och då kommer kanske den självständiga republiken Biafra att återuppstå och bli en ledstjärna för hela Afrika.

På boklistan, rad fyra, finns e-boken *Operation Biafran Babies*.

MALDIVERNA

Egentligen hade jag tänkt resa till Andamanerna och Nicobarerna, två ögrupper i Bengaliska bukten. De är förmodligen ett par av Jordens mest okända arkipelager, där det fortfarande finns små folkgrupper som lever utan kontakt med omvärlden. De tillhör Indien och jag flög till New Delhi för att söka tillstånd att gå iland på öarna. Men då jag snabbt förstod att jag skulle bli fast i den indiska byråkratin tillgrep jag "plan B" och for till Maldiverna i stället. Året var 1971.

Resan Colombo-Male med träbåten "Uteem".

Från Colombo reste jag till Maldivernas huvudstad Male ombord på *Uteem*, en omkring 20 meter lång lastbåt, byggd helt i trä på Malabar-kusten i södra Indien. Den tog också ett 20-tal passagerare (däribland alltså jag), som sov under ett presenningstak på däck och gjorde sina behov i en toalettholk, som hängde utanför relingen. Resan tog omkring tre och ett halvt dygn och jag släpptes in i Male efter en del krångel. Med undantag för några ryssar (se nedan) var jag och en nervös amerikansk världsluffare så vitt jag förstår de enda främlingarna på ön, för detta var innan turist-öarna öppnats och Maldiverna förvandlats till ett turistparadis. (Male stavas alltid Malé, men jag bortser från accenten eftersom tonvikten ligger på den första stavelsen.)

Den sympatiska utrikesministern Ahmed Zaki (som några år senare greps och förvisades till en avlägsen ö) hade satt mig i förbindelse med sin brorson Waheed Deen och tillsammans med denne och ytterligare 36 passagerare och besättningsmän reste jag till Addu atoll längst i söder och söder om ekvatorn. Det skedde ombord på *Blue Sea*, en omkring tio meter lång och tungt lastad träbåt. Den resan tog sex dygn och när jag väl kommit till Addu och sett mig omkring några dagar insåg jag att det var så gott som omöjligt att ta sig tillbaka. Det gick inga båtar, monsunen var i antågande, jag kunde bli sittande på Addu i månader. Dessutom kunde det vara farligt att återvända till Male eftersom jag anade att säkerhetspolisen hade fått ögonen på mig.

Med "Blue Sea" mot söder. Utkiken spanar efter nästa atoll. Om vi hade missat den kunde vi ha hamnat någonstans i Antarktis.

Maldivisk segelbåt. De är alltmer sällsynta. Bilden är från Huvadu atoll.

Men på den förhållandevis stora ön Gan (som är Maldivernas sydligaste), fanns en stor brittisk flygbas, byggd under andra världskriget, och fast det var strängt förbjudet för utlänningar att ta sig till Gan från maldiviskt område lyckades jag få kontakt med engelsmännen, som tidigt en morgon hämtade upp mig med en motorbåt.

Engelsmännen lämnade Gan 1975, vilket vållade misär i atollen där många hade haft sin försörjning på flygbasen. Den maldiviska regimen såg då till att allt av värde som engelsmännen lämnat kvar fraktades till Male, sådant som maskiner, fordon och radioutrustning. Men det mesta av bytet visade sig vara oanvändbart, det hade saboterats av adduanerna.

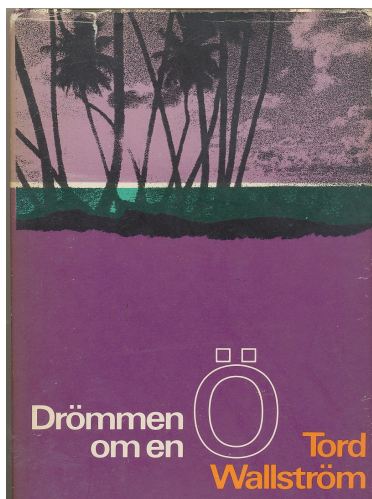
Nu var det så att jag under mina resor på öarna och särskilt under resan till Addu, då jag blev upptagen i en krets unga och utbildade adduaner, hade fått klart för mig vad som försiggick "bakom kokosridån": att Ibrahim Nasir (1926-2009), presidenten, i själva verket var en hårdför diktator som höll befolkningen i ett järngrepp. Jag bestämde mig för att berätta detta för engelsmännen, som eljest tycktes helt ointresserade av vad som försiggick i republiken. Jag blev mycket väl mottagen på Gan och utfrågades slutligen

i ett par timmar av en säkerhetsman. Jag berättade om det jag upplevt men det som han helst ville veta var hur det var med ryssarna.

Jag hade sett en stor rysk båt på redde och jag hade träffat flera ryssar, som rörde sig fritt i Male, och talat med några av dem. Min slutsats – och även engelsmannens – var helt klar: Sovjetunionen underhandlade med Maldiverna om upprättandet av en militärbas i öriket.

Jag flög till Englands med en fullsatt VC10 från Royal Air Force och släpptes vid militärflygfältet Brize Norton snabbt igenom passkontrollen för att sedan återupprepa min historia, särskilt om ryssarna, för en annan säkerhetsman. Det var tydligt att engelsmännen, underligt nog, inte hade haft en aning om den ryska närvaron.

Sen flög jag hem och skrev *Drömmen om en ö. – En resa till Maldiverna*, som sålde ganska bra och kom ut i tre upplagor.

Maldiverna består av 1192 öar i 26 atoller. Landytan är omkring 290 kvadratkilometer, avståndet nord-syd 820 kilometer (ungefär som Malmö-Sundsvall). Befolkningssiffran är nu omkring 300 000 (ungefär tre gångers ökning sedan jag var där första gången 1971). Av dem bor omkring en tredjedel på ön Male, som är huvudstad. Den är ett av jordens mest tätbefolkade områden.

Maldiverna är världens lägsta land med en genomsnittlig landhöjd över havsytan på omkring en och halv meter. Det innebär svåra problem då havsytan höjs genom klimatförändringen. Öarna, i synnerhet Male, utsätts redan nu för återkommande översvämningar och en del forskare beräknar att öarna kommer att vara obebodliga omkring år 2100.

Efter att ha varit sultanat och brittiskt protektorat blev landet självständigt 1968 och utropades ett par år senare till republik. Det var då Ibrahim Nasir tog makten. 1978 trädde han plötsligt och oväntat tillbaka och flyttade året efteråt till Singapore, där han fick asyl. Till sin efterträdare utsåg han den tidigare transportministern Maumoun Abdul Gayoom. Denne hade varit en av Nasirs hantlangare, men ändrade sig fullständigt som president och startade en hänsynslös hatkampanj mot sin företrädare. Några gånger försökte Nasir återta makten genom naivt planerade kuppförsök, men Gayoom höll sig kvar i 34 år, ett svårslaget rekord.

Nasir har sedermera återupprättats, Males internationella flygplats döptes till exempel till Ibrahim Nasir Airport. Han genomförde under sin tid (samtidigt som han plundrade landet) en rad reformer och öppnade för turismen, som nu är Maldivernas främsta inkomstkälla. Av de tusentals öarna har bara 185 inhemsk befolkning men det finns nu närmare hundra lyxiga turisthotell på tidigare obebodda öar.

Under Gayooms autokratiska (diktatoriska) välde blev förtrycket ännu värre än under Nasirs tid. Genom den hemliga säkerhetspolisen hade han total kontroll över befolkningen. Alla misstänkta oppositionella fängslades eller deporterades till ensliga öar. Korruption och nepotism nådde oanade nivåer. Fruktansvärd tortyr av fångar, ibland med dödlig utgång, var vanlig. Men allt detta doldes effektivt och gästerna på turistöarna hade ingen aning om det.

Till slut gick det inte längre. Gayoom avvärjde flera kupp- och mordförsök men oron växte och han tvingades minska trycket, tillåta politiska partier och arrangera ett någorlunda fritt presidentval. Människo-
rättsaktivisten och demokratikämpen Mohammed Nasheed (född 1967), som hade fängslats av Gayoom sexton gånger, bildade Maldivian

Democratic Party, som snabbt blev landets största. Gayoom hade bildat Progressiv Party of Maldives. I presidentvalet 2008 segrade Nasheed knappt och bildade en ny regering med stöd av några ganska suspekta småpartier.

Jag återvände till Maldiverna i november 2010 på inbjudan av min vän från resan till Addu med *Bluefields* trettionio år tidigare, Waheed Deen. Han var nu ägare till den luxuösa turistön Bandos inte långt från Male, där han också ägde ett ultramodernt femvåningshus. Han var ofantligt rik – och också ofantligt generös.

Vännerna Tord och Waheed 1971 och 2010.

Naturligtvis förstod jag att öriket förändrats men återvändandet blev ändå något av en chock. Det fanns inte längre några spår av den vita staden Male med sina låga vitmenade korallstenshus och frodiga trädgårdar vid smala gränder av alltid välsopad korallsand..

Male 1971

Male 2010

Male är nu en metropol. Från luften är staden en märklig syn. Ön är fullbebyggd av hus ända upp till fjorton våningar höga. Den lilla ön Hulhule har byggts ut med en lång flyglandningsbana som sträcker sig ut i vattnet. I närheten av den ligger den konstgjorda ön Hulhumale, formad som en rektangel och tänkt att avlasta Male. Den är 2,4 kilometer lång och 1,4 kilometer bred. En bro ska nu byggas dit från Male, finansierad med lån från Kina och med en skum kinesisk huvudentreprenör, som började med att lasta av jättestora järnrör på ett korallrev i närheten, något som väckte upprördhet. Korallerna är levande varelser och det är förbjudet att ens gå barfota på reven som man målmedvetet försöker skydda.

Ytterligare en konstgjord ö planeras i en lagun i närheten av Male. Folk tvångsförflyttas nu till Hulhumale från öar i avlägsna atoller, där de levt i urminnes tider men som nu blir öde.

Hamnkvarteret i Male 1971...

.. och samma vy 2010.

Jag kunde inte, som jag hade hoppats, göra någon utflykt till öarna. Jag hade inkvarterats i en lyxig lägenhet i ett av radhusen på Bandos och hade ganska långtråkigt. Jag försökte få telefonkontakt med några av mina vänner från 1971, men de var alla i Colombo eller Singapore – det var någon sorts helgdag. Men jag kunde så gott som varje dag åka till Male med en av Bandos snabba motorbåtar, en resa på drygt femton minuter, och vandrade förundrad runt i människomyllret. Bara den urgamla Fredagsmoskén med sitt runda torn fanns kvar, men bredvid den hade en ny, väldig moské byggts med pengar från Saudiarabien.

Då jag var där första gången fanns bara ett fåtal bilar. En tillhörde min värdinna, som gladdes mycket åt att ta en tur i staden med sin chaufför. Nu finns där förmodligen flera tusen personbilar och ännu fler motorcyklar – detta alltså på en ö som man kan gå till fots tvärsöver på omkring tjugo minuter och runt på drygt en timme. Trafiken på de numera asfalterade gatorna och gränderna är obeskrivlig – det är så trångt att man i regel faller in de yttre backspeglarna. Det vimlar också av taxibilar. Särskilt livligt är det i hamnen, där man dock inte längre kan se någon vacker *dhoni* byggd av kokosträ utan bara klumpiga järnfartyg, snabba motorbåtar, pråmar och färjor till flygfältet eller andra närliggande öar.

Jag fick dock med kort varsel träffa president Nasheed, en vänlig och sympatisk man. Och den viktigaste TV-kanalen gjorde en intervju med mig och filmade när jag gick runt och tittade. Deen var då också med, men mig veterligen blev den filmen aldrig sänd. Den stoppades förmodligen av censuren eftersom jag uttalade en del kritik mot den föregående regimen.

Tord och presidenten Muhammed Nasheed.

Ett kapitel i min bok, betitlat *Bakom kokosridån*, ägnade jag helt åt att referera mitt samtal med den engelske säkerhetsofficeren på Gan. Jag var medveten om att mina sagesmän, främst mina unga vänner från *Bluefields*, därigenom kunde råka illa ut, men jag hade deras tillstånd: de ville att sanningen om paradisiöarna skulle komma ut. Jag höll sedan en tid brevkontakt med dem och några av dem hade, så vitt jag förstår, gripits av säkerhetspolisen och skickats till fängelseöar. Det är möjligt att också utrikesminister Zakis fängslande till någon del berodde på hans vänliga hjälp till mig.

Efter flera månader stod det klart att engelsmännen hade reagerat på min rapport om förhållandena på Maldiverna ("Jag vet ingen som har rest så fritt genom övärlden," hade säkerhetsofficeren sagt.) De hade gjort upp en plan för att stoppa det ryska intrånget i Indiska oceanen. I den ingick att skicka drottning Elizabeth på ett statsbesök i Maldiverna, som är Asiens minsta land och då ännu inte medlem av Brittiska samväldet (det anslöts 1982). Jag tyckte att drottningen borde veta vad det var för slags land hon skulle hamna i och vad hennes värd Ibrahim Nasir var för en typ och skrev en artikel som publicerades i *The Sunday Times* dagen före hennes ankomst till Male. Rubriken var "Sick islands in the sun". Artikeln vållade visst rabalder och BBC gjorde en telefonintervju med mig. Den infördes också i *Le Seychellois*, en tidning på Seychellerna, där självständighetsprocessen just hade startat. Den hade skickats in till redaktionen av James R Manchen, som 1976 blev Seychellernas förste president. "Fastän Maldiverna är våra grannar är det inte många av oss som vet mycket om livet på de öarna", skrev han.

Jag hade också kontakt med Afeef Didi, som hade varit president för den kortlivade (1959-1963) utbrytarrepubliken *United Suvadive Republic*, som omfattade Addu och de andra sydliga atollerna Fuvahmulah och Huvadu. Den hade stötts av engelsmännen som sedan förrädiskt övergav den och skickade den populäre Didi i exil till Seychellerna.

Drottningens besök i Maldiverna blev mycket lyckat och någon rysk bas var det inte längre tal om. Då ryssarna senare ville köpa basen på Gan, då engelsmännen lade ner den, sa Ibrahim Nasir blankt nej.

Då Muhammed Nasheed tillträdde som president möttes han av väldiga problem. Landets ekonomi var konkursmässig, statsskulden ofattbar stor. I parlamentet hade Gayooms parti majoritet. Gayoom och hans hantlangare gjorde allt för att ställa till trassel för Nasheed, som också hade det besvärligt med ett par muslimska partier, som ingick i regeringskoalitionen. Vid

klimatkonferensen i Köpenhamn 2009 blev han en internationellt känd miljökämpe och ägnade mycken tid åt resor i världen. En dokumentärfilm om honom, *Island president*, visades i hela världen, även i SVT. Men i början av 2012 råkade han ut för en förvirrad kupp, som började med att polisen vägrade lyda order, fick med sig delar av militären och tvingade honom att avgå. Vicepresidenten Muhammad Waheed Hassan tillträdde – han hade förmodligen varit en av kuppens organisatörer – och en period av totalt politiskt kaos följde.

Till min förvåning accepterade min vän Waheed Deen sin utnämning till vicepresident. Jag hade förstått att han inte gillade Nasheed särskilt bra – han tyckte att denne ägnade sig för mycket åt sin internationella ryktbarhet och för litet åt den inhemska politiken. Men bortsett från att Deen i två omgångar ingått i Gayooms auktoritära regim, bland annat som minister för atollerna, då han utarbetat en lag om lokalt styre som så småningom blev verklighet, tycktes han vara en övertygad demokrat. På Bandos byggde han ett konferenscentrum och startade en demokratiskola för ungdom. Han gav generösa bidrag till demokratiskt sinnade organisationer, till exempel tortyroffrens förening. Som vicepresident spelade han en undanskymd, mest ceremoniell roll och han avgick några timmar före nästa presidentval.

”Mister Deen”, som de flesta, även jag, kallar honom, är av kunglig börd: hans farfar var sultanen Muhammed Immadudden IV. Jag har nu förlorat kontakten med honom och drar mig för att skriva till honom eftersom detta kan vålla honom svårigheter,

Tack vare en hårt arbetande och okorrumperad valkommission kunde man, trots en rad politiska intriger, genomföra ett val, som vanns av Nasheed (den sittande presidenten, den totalt oduglige Waheed Hassan, fick fem procent av rösterna). Men högsta domstolen ogiltigförklarade valet och sköt upp omvalet, som slutligen vanns av Gayooms halvbror Abdulla Yameen (född 1950, deras far Sheikh Abdul Gayoom Ibrahim hade 25 barn med åtta hustrur), vilken tillträdde som president i slutet av 2013. Utrikesminister blev Gayooms dotter Dunya.

I mars 2015 greps Muhammed Nasheed och dömdes till tretton års fängelse för ”terrorism”. Han anklagades för ett misstag han gjort under sin presidenttid, då han beordrat militären att gripa och internera en överdomare, som hade tillsatts av Gayoom och vägrade ta upp klara anklagelser för korruption mot flera av Gayooms anhängare. Efter omfattande och våldsamma demonstrationer i Male beviljades Nasheed ”permission” för att resa till London och få vård för en plågsam ryggskada han ådragit sig då han torterats av Gayooms poliser. Han beviljades asyl i England. En grupp

advokater, ledda av den internationellt kända människorättsaktivisten Amal Clooney (gift med skådespelaren George Clooney) arbetar för hans frisläppande, som också krävs av bland annat USA, Canada och flera andra stater, liksom av Amnesty, Brittiska samväldet och FN:s kommitté för mänskliga rättigheter. Nasheed är kvar i England.

Yameens styre har varit en långsam men fullt klar återgång till hans halvbrors auktoritära regim. Politiska opponenter har fängslats, yttrande- och pressfriheten så gott som upphävt. Många journalister har gripits eller helt enkelt försvunnit. Den äldsta och största nyhetstidningen har tvingats upphöra. Demonstrationer i Male har stoppats med tårgas och pepparsprej. Polismakten och militären har utökats. Korruptionen är utbredd och rör sig ofta om miljonbelopp.

Det saudiska religiösa inflytandet, den fanatiska wahabismen, har tilltagit. Moskéer har av Saudiarabien byggts i flera atoller. Islam är statsreligion, alla andra religioner är strängt förbjudna och straffet för att smuggla med sig exempelvis en Bibel (eller en flaska whisky, bara på turistöarna är alkoholhaltiga drycker tillåtna) är hårda. På något sätt, som jag inte riktigt begriper, tillämpar domstolarna enligt konstitutionen både "sekulära" lagar och sharialagar. Offentliga spöstraff är vanliga. Just när jag skriver detta har jag i *Maldives Independent* (ett av de få ickestatliga medier som ännu existerar) läst att en kvinna i Gaaf Alif atoll dömts till döden genom stening för "hor". Ett sextioårigt moratorium för dödsstraff har upphävt och 17 dömda fångar ska nu avrättas – efter en utredning fann man att säkraste sättet att avliva folk är hängning. Den förste att hängas blir en 22-åring, som på diskutabla grunder dömts för mord på en politiker. Det största fängelset, Maafushi, byggs nu ut med flera isoleringsceller, tortyrkamrar och rum för avrättningar. I proportion till folkmängden leder Maldiverna rekryteringen till Islamska staten – över 200 islamistkrigare har gett sig av till Syrien. Många av dem har tagit med sig hela sina familjer.

I början av juli 2016 avgick Dunya Maumoon som utrikesminister i protest mot beslutet att återinföra dödsstraffet. Hennes efterträdare heter Mohamed Asim.

Livet i Male präglas inte bara av den oerhörda trängseln utan också av kriminella gäng och ungdomsgäng. Knarkmissbruket har tilltagit, särskilt bland ungdomen.

Även utrikespolitiskt har Yameen ändrat kurs. Maldivernas främsta allierade är nu Kina och Saudiarabien, som bidrar med stora lån och bekostar nya projekt. Turisterna, som dominerades av européer, kommer nu i allt

större skaror från Kina..

Den förra diktatorn Maumoon Gayoom, som är 79 år gammal, håller sig i bakgrunden. Men det förefaller som om de båda halvbröderna har svårt att hålla sams: Maumoon vill ha tillbaka den totala makten. Regeringspartiet PPM har splittrats i två fraktioner: Gayooms anhängare och Yameens. Oppositionen har däremot samlat sig i MUO (Maldives United Opposition) som samlade tusentals till sitt första rally, då Nasheed talade på en TV-länk från London.

Till de dömda och fängslade hör även Yameens vicepresident Ahmeed Adeeb, bland annat anklagad för ett försök att mörda presidenten; en explosion inträffade på Yameens motorbåt, han undkom men hans hustru skadades. Det förefaller helt orimligt att Adeeb skulle ha något med denna oförklarliga explosion att göra. Yameen själv är inblandad i den största korruptions- och penningtvättshärvan någonsin i Maldiverna. Hans regim är alltmera tumultartad. Han är nu inne på sin tredje vicepresident. Utöver tidigare presidenten Nasheed och vicepresidenten har två försvarsministrar, en parlamentsledamot, en riksåklagare och många andra fängslats eller tvingats fly landet. Inför nästa val (2018) har Yameen redan börjat en återvalskampanj med starka inslag av personkult. Muhammed Nasheed kommer naturligtvis inte att tillåtas ställa upp.

Mycket tyder på att Maldivernas nuvarande president lider av paranoia eller schizofreni. Ö-nationen har blivit en polisstat. Ingen maldivier går säker.

Men om allt det som rör sig ”bakom kokosridån” vet turisterna på de isolerade hotellöarna knappast någonting eftersom de endast tillåts delta i guidade utflykter och sällan möter andra maldivier än städpersonalen och restaurangkyparna.

På boklistan, rad 11, finns *Drömmen om en ö* som e-bok, något förkortad, samt en nyhetsuppdatering till november 2012.

KURDISTAN

I september 1974 flög jag via London till Teheran och fortsatte i sällskap med en kurdisk läkare på Hamilton Road, byggd av engelsmännen under ett tidigare skede, över gränsen till Kurdistan/Irak. Där pågick ett blodigt krig

mellan kurdiska peshmerga-soldater och Saddam Husseins irakiska armé (peshmerga=”den som möter döden”)

Vad jag inte riktigt hade varit på det klara med var att Kurdistan då egentligen bara var en remsa i bergen, gränsande mot Iran och Turkiet. Irakierna hade erövrat slättlandet i söder med oljestaden Kirkuk och dessutom de största kurdiska städerna, Erbil och Suleimania. Den provisoriska huvudstaden Chouman var bara en långsträckt by i en dalgång, knappt en mil från fronten i Balak. Jag togs väl emot av den kurdiska presstjänsten i Chouman, som sedan blev utgångspunkten för mina rätt vidsträckta resor.

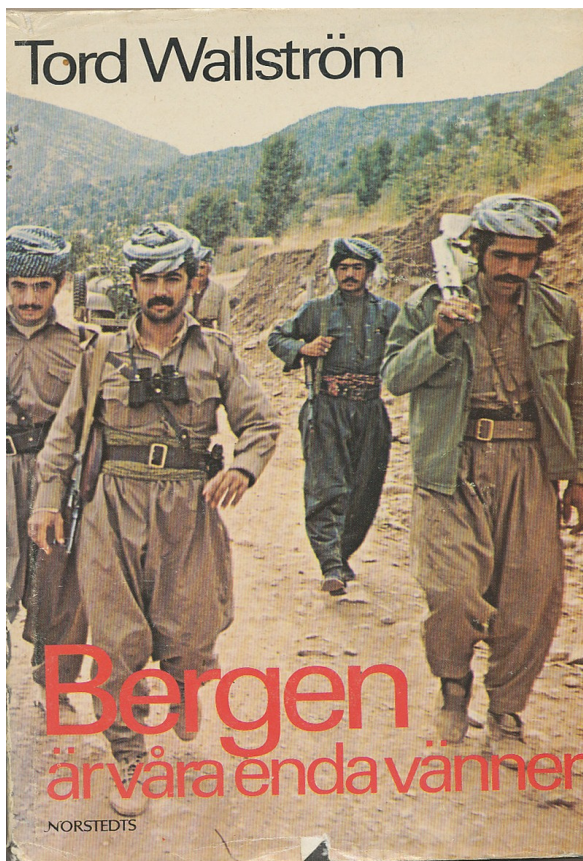
Det var märkligt hur lugnt livet gick vidare här uppe i bergen och hur avlägset kriget föreföll. Jag reste med min unge tolk Ahmed till den vidunderliga och urgamla staden Amadiya och över bergen till den underbara dalgången Badinan nära den turkiska gränsen. Jag klättrade tillsammans med peshmergas i bergen med utsikt mot Dohuk nere på slätten och de irakiska ställningarna där. Granater från deras artilleri slog då och då ner i bergen, helt på måfå. Och jag gjorde en nattlig intervju med den legendariske frihetskämpen Mustafa Barzani (1903-1979).

Syskonpar på ett sjukhus i Chouman.

Jag flög hem, åter via Teheran, och skrev snabbt min bok *Bergen är våra enda vänner* – ett uttryck jag hört flera gånger: kurderna ansåg sig övergivna av världen.

Kriget fortsatte hela vintern, som var ovanligt kall och snörik. Jag hade kontakt med mina vänner i Kurdistan och fick rapporter från dem. I Badinan svälte folket. Den turkiska gränsen var stängd och snön hindrade alla förbindelser österut, dit huvudvägen kontrollerades av fienden. I flyktinglägren led man svårt. Chouman-dalen bombades så gott som varje dag och många av dem jag hade mött dödades. En irakisk Tupolov-bombare störtade på ett berg alldeles i närheten av Chouman och ett Sokhoy-plan på ett annat berg. Kurderna tvingades tillbaka på flera fronter samtidigt som luftterrorn tilltog.

Peshmerga-soldater vid ett fronthögkvarter.

Innan min bok ens var tryckt blev det emellertid en vändning. Efter medling av den algeriske presidenten Boumedienne hade en gränstvist mellan Irak och Iran bilagts och på en bild sågs shahen av Iran och Saddam Hussein omfamna varandra. Irans stöd för kurderna upphörde samtidigt som Irak startade en mycket häftig offensiv på alla fronter. Kurderna var hjälplösa och flydde i stora skaror. Bland dem som räddade sig till Iran var Mustafa Barzani.

Men kurdiska gerillagrupper bet sig fortfarande fast i bergen. Saddam Hussein och Baath-regimen i Bagdad startade nu en grym arabiseringskampanj i Kurdistan. Den drabbade främst den multikulturella staden Kirkuk och det oljerika området där. Kurder och jesidier tvingades brutalt att flytta till ökenområden i Irak medan araber flyttade in i deras beslagtagna bostäder. Omkring 200 000 kurder deporterades och 600 kurdiska och jesidiska byar brändes ner.

”Arabiseringen” följdes så i slutet av kriget Iran-Irak av Al-Anfal-kampanjen, av bland annat svenska riksdagen karakteriserad som ett folkmord. Omkring 150 000 civila, mest kvinnor och barn, dödades. Mer än

4000 kurdiska byar utplånades. Hela bybefolkningar avrättades summariskt, andra fördes till koncentrationsläger och kastades senare i massgravar. Irakierna gjorde också otaliga attacker med giftgas. Värst var gasanfallet 1988 mot den kurdiska staden Halabja, som hade återerövrats av peshmerga. Allra minst 5000 människor, inklusive kvinnor och barn, gasades ihjäl och omkring 7000 fick svåra skador. Det är historiens värsta gasattack.

Ledare för Al Anfal var Saddam Husseins kusin Ali Hassan Abd al-Majid al-Tikriti, kallad "Kemiske Ali". Han dömdes 2007 för krigsförbrytelser men hängdes inte förrän i januari 2010.

Efter Iran-Irak-kriget upprättade USA och Storbritannien en "no fly zone" till skydd för kurderna. Den omfattade dock inte den sydöstra delen med Suleimania och Kirkuk. Striderna mellan kurder och irakier fortsatte tills den irakiska armén drog sig tillbaka och Irak i stället genomförde en ekonomisk blockad av den nu de facto åter självständiga kurdiska regionen.

1996 utbröt ett skamfullt inbördeskrig mellan de ledande partierna KDP (Kurdistans Demokratiska Parti) och PUK (Kurdistans Patriotiska Union). Det orsakades av tvister kring handelsrutter och oljesmuggling och varade i tre år. Uppgiften om antalet döda varierar men kan ha varit så många som 8000 enbart civila. Efter ett vapenstillestånd förekom omfattande folkomflyttningar mellan det KDP-dominerade området och PUK:s område kring Suleimania.

Erbil, huvudstaden i irakiska Kurdistan (även stavat Arbil), är ett av världens äldsta utan avbrott bebodda områden. "Citadellet" på en trettio meter hög kulle är under restaurering.

Under den amerikanska invasionen, det andra Gulfkriget, kämpade peshmergas från båda partierna på den amerikanska sidan mot de irakiska trupperna. Efter kriget valdes Mustafa Barzani's son Massoud till president för Irakiska Kurdistan och PUK-ledaren Jalal Talabani till president i hela Irak. (Talabani, född 1933, var Iraks förste icke-arabiske president. Han drabbades 2012 av stroke men tillfrisknade. Han avgick 2014.)

Irakiska Kurdistan kan nu trots kriget mot Islamska staten räknas som det mest stabila området i Mellanöstern. Politiskt domineras det av Barzani-klanen med Massoud Barzani som president och Nechervan Barzani (son till Massouds bror Idris Barzani), som premiärminister. KDP och PUK har bildat koalition och PUK har flera ministerposter. Vice premiärminister är Qubad Talabani (född 1977, Jalal Talabani's son).

Befolkningen räknas till omkring 10 miljoner, men därtill kommer flera miljoner flyktingar från i huvudsak Syrien. De många minoritetsgrupperna, bland dem jesidier och assyrier, har fullständiga rättigheter. Ekonomin grundas på oljeexport, men är nu krisartad. Det finns två internationella flygplatser, i Erbil och Suleimania. Dit går numera flyg även från Sverige.

Antalet kurder i Sverige uppskattas till omkring 100 000, varav de flesta härstammar från Turkiet och Syrien. Den näst största gruppen är kurder från Irak. Näst efter Tyskland är den kurdiska diasporan i Sverige störst i världen. Ingen invandrargrupp har så snabbt och grundligt assimilerats i det svenska samhället. Det finns många kurdiska författare, akademiska forskare, riksdagsledamöter och kommunalpolitiker. Kurderns bidrag till det svenska samhällsbygget är avsevärt. Å andra sidan har kurder från Sverige återvänt till Kurdistan, där de har betydelsefulla poster i administrationen. Det tycks, som jag antydde i min bok, finnas ett särskilt band mellan kurder och svenskar och jag tror att min bok i viss mån kom att stärka det bandet.

Min bok *Bergen är våra enda vänner* blev vida känd i Kurdistan och jag fick under flera år samtal från unga kurder i Sverige, som hittat boken på biblioteket och blev oerhört engagerade då de läste den. Den blev översatt till arabiska. Jag fick på det sättet otaliga kurdiska vänner och många kurder sökte upp mig. Bland dem var Fadhil, som lett en antitankgrupp vid Balakfronten. Han vistades något år i Sverige, men återvände sedan till kriget. Jag har självförvällat förlorat kontakten med honom och flera andra kurder, som jag mötte i Kurdistan och sedan brevväxlat med. Många av dem har säkert omkommit i kriget.

En ny generation kurder är nu mycket aktiva och det finns ett stort antal kurdiska grupper och föreningar i Sverige. Det kurdiska föreningslivet är

livaktigt. I Lund finns till exempel en grupp unga kurder, som den 16 mars varje år ordnar ett möte med föredrag och filmvisningar till minne av gasattacken mot staden Halabja. Kurdiska Biblioteket i Bromma, som grundades av min vän poeten Nedim Dagdevirem (1953-2007), är världens första och största samling av kurdisk litteratur och böcker om Kurdistan. Jag hade för många år sedan, då biblioteket fortfarande hade lokaler på Skeppsholmen, en utställning där med mina bilder från Kurdistan.

Jag hade tänkt mig att återvända till Kurdistan för några år sedan, men det blev aldrig av även om jag på grund av min bok visste att jag skulle ha blivit väl mottagen där. I stället har jag flera gånger intervjuats av kurdiska journalister och för någon månad sedan var ett professionellt och tekniskt välutrustat TV-team från Erbil här för att göra en lång intervju med mig att sändas i kurdisk TV.

Och nu är de kurdiska peshmerga-styrkorna involverade i kriget mot Islamiska staten både i Irak och Syrien. De samverkar med den internationella flygstyrkan och det är inget tvivel om att denna, historiens värsta terrorgrupp, kommer att utplånas. Men det kan ta många år.

Trots att majoriteten av kurder skulle välja full självständighet har Barzanis regim tidigare aldrig krävt det utan nöjt sig med det nuvarande självstyret inom Irak. Kurdiska peshmerga-trupper är allierade med den irakiska armén i striden mot Islamska staten. Men en folkomröstning om full självständighet kommer förmodligen att genomföras, kanske redan i år. Chefen för de kurdiska säkerhetsstyrkorna, Masrour Barzani, har föreslagit en uppdelning av Irak i tre delar, dominerade av respektive kurder, sunnimuslimer och shiamuslimer, sammanlänkade i en konfederation men fullt självständiga och med varsin huvudstad – Erbil, Bagdad och Basra. Detta skulle, menar han, förhindra ytterligare sekteristiska blodbad i landet. En självständig kurdisk stat skulle dock ha stora problem att bemästra. Den politiska enigheten är allt annat än grundmurad, ekonomin har försämrats och protesterna från grannstaterna skulle bli högljudda och farliga, särskilt från Turkiet där det bor över 20 miljoner kurder eller omkring 20 procent av landets befolkning (siffrorna är osäkra) och den turkiska armén utkämpar strider mot PKK (Kurdiska arbetarpartiet) i den bergiga sydöstra landsdelen.

Kurderna är den största folkgrupp i världen som förmenats ett eget land. Den alltmör diktatoriske turkiske presidenten Recep Tayyip Erdogan skulle säkert hitta en förevändning att angripa en kurdisk republik med flyg och marktrupper.

På boklistan finns (rad 16) ”Bergen är våra enda vänner” som e-bok på svenska och arabiska samt ett bildspel från Kurdistan.

När jag nu sammanfattar utvecklingen i dessa tre områden i världen, som jag alltså har följt i omkring femtio år, är jag djupt pessimistisk.

Biafra – nej, en splittring av jättelandet Nigeria är nog ändå inte möjlig. Och om Republiken Biafra återuppstår: hur skall den nya generationen kunna klara alla de problem som måste lösas och framförallt skapa enighet mellan alla folkgrupper i landet? De saknar ledare av den kaliber som utropade republiken och sedan kämpade till slutet.

Maldiverna – där är diktaturen på väg tillbaka, det råder politiskt kaos och ingen vet vad som kan hända i morgon. Men situationen, särskilt för den växande gruppen ungdomar i det hopträngda Male, är hopplös och islams grepp allt hårdare.

Kurdistan – trots framgångarna är vägen mot full självständighet inte fullbordad, inte heller det blodiga kriget mot Islamska staten. Och om självständigheten blir verklig – kommer då Turkiet att ingripa? Kan peshmerga-soldaterna eljest efter ett sekel av krig lägga ner sina vapen? Eller kommer nya krig och inbördeskrig för evigt att rasa i denna del av världen?

Tord Wallström

Augusti 2016

Tord Wallströms senaste tryckta böcker är *Coolboy – An Irish Crime Story* (Austin Macauley, London 2016) och *Flygplanet – en thriller* (Läs en bok 2016). De kan beställas från tord@vomb.se för förlagspris plus porto.

One of Tord Wallströms latest books is *Coolboy – An Irish Crime Story* (Austin Macauley, London 2016). It can be ordered from tord@vomb.se.